

ДОШКІЛЬНЕ ВИХОВАННЯ

10
ЖОВТЕНЬ
1976

Спасибі рідній Вітчизні	1
О. Гупал — В їхніх руках майбутнє	4
Т. Яковлева — Кадрам — наша постійна увага	6

Теорія і методика дошкільного виховання

А. Богуш — В. О. Сухомлинський про розвиток мови дітей	7
Л. Міщик — Ознайомлення дошкільнят з об'єктами неживої природи	11
Є. Удальцова — Дидактичні ігри у формуванні початкових математичних уявлень	14
Р. Зінич — Методика розучування пісні	19

З досвіду

М. Гармай, Л. Гордієнко — Дітям про працю дорослих	22
І. Василів — Виховне значення спілкування старших і молодших дітей	27
В. Кшентунь — Природа й естетичне виховання дошкільників	30
О. Костів — Виховання уваги і спостережливості при підготовці до школи	34

Сторінка для дітей

Святковий марш (сл. К. Сличко, муз. А. Рябчуна)	38
---	----

Бесіди і консультації

М. Борук — Навчання дошкільнят читати	40
Л. Мостова — Салати	42

Критика і бібліографія

А. Афоніна — Видавництво «Музична Україна» — дошкільнятам	45
А. Кирпач — С. Жупанин. «Світле озерце»	46

До уваги читачів

І. С. Хоменко — Про впорядкування методичної роботи та ведення педагогічної документації в дошкільних закладах	47
--	----

Головний редактор

Г. І. Сушан

Л. В. Артемова, О. С. Бризгаліна,
Л. Ф. Венжик, М. Д. Ільченко,
В. К. Котирло, М. А. Познанська,
Т. О. Пржегодська, З. М. Хорошко,
Н. Ф. Яришева, П. П. Яценко

Відповідальний секретар

А. Г. Савчук

Техредактор
О. А. Черська

Коректори:

Г. В. Гаврилькова,

А. Я. Кривошея

На 1-й сторінці обкладинки:

Своєрідну путівку в самостійне творче життя одержують випускники педучилища на урочистому вечорі посвячення у вихователі (Київ, Дніпровський р-н, фото В. Зайцева).

Адреса редакції: 252053, Київ-53, вул. Юрія Коцюбинського, 5. Тел. 79-80-71, дод. 3-12, БФ 14550. Здано до набору 27. VIII 1976 р. Підписано до друку 30. IX 1976 р. Формат 70×108^{1/16}. Друк. фіз. арк. 3, умовн. друк. арк. 4,2, обл.-вид. арк. 5,01, тираж 138800. Зам. 03703.

Ордена Леніна комбінат друку вид-ва «Радянська Україна», 252006, Київ-6, вул. А. Барбюса, 51/2.

Ежемесячный методический журнал Министерства просвещения УССР «Дошкольное воспитание» (на украинском языке)

Адрес редакции: 252053, Киев-53, ул. Юрия Коцюбинского, 5. Усл. печ. листов 4,2. Тираж 138800. Зак. 03703. Цена 20 коп.

Ордена Ленина комбинат печати издательства «Радянська Україна», 252006, Киев-6, А. Барбюса, 51/2.

© Журнал «Дошкільне виховання» № 10, 1976 р.

«Я вже не один рік думав,— писав він,— якою важкою, стомлюючою, нецікавою справою для дитини стає в перші дні шкільного навчання читання і письмо, як багато невдач чигають її на тернистому шляху до знань,— і все це від того, що навчання перетворюється в суто книжну справу. Я бачив, як на уроці дитина напружує зусилля, щоб розрізнити букви, як ці букви стрибають у неї перед очима, зливаються у візерунок, в якому не можна розібратися. І в той же час я бачив, як легко запам'ятовують діти букви, складають з них слова, коли це заняття освітлене інтересом, пов'язане з грою і, що особливо важливе, коли від дитини ніхто не вимагає: обов'язково запам'ятай, не будеш знати — погано тобі буде»⁸. Навчання грамоти шестирічних дітей досвідчений педагог також пов'язував зі спостереженнями у природі і малюванням, які він запровадив у своїй «школі радості».

Обов'язковою передумовою навчання грамоти, на його думку, є виховання у дітей чуття рідної мови, «аромату слів», «тонких відтінків звучання», які доступні їм уже на ранніх етапах розвитку. «...Я домагався того, щоб слово для дитини було не просто позначенням речі, предмета, явища, але й несло в собі емоційне забарвлення — свій аромат, найтонші відтінки. Важливо було, щоб діти вслухалися у слово, як у чудову мелодію, щоб краса слова і краса тієї частинки світу, яку це слово відбиває, збуджували інтерес до тих малюнків, які передають музику звуків людського мовлення,— до літер. Доти, доки дитина не відчує аромату слова, не побачить його тонких відтінків — не можна взагалі починати навчання грамоти»⁹. І діти «подорожували» до джерел рідного слова з альбомами й олівцями: запам'ятовуючи накреслення кожної літери, вкладали в кожний малюнок живе звучання, і буква легко запам'ятовувалася.

Таким чином, у роботах В. О. Сухомлинського дошкільні працівники знайдуть корисні рекомендації щодо розвитку мови дітей, організації їхнього навчання.

Л. МІЩИК
(Запорізький педагогічний
інститут)

ОЗНАЙОМЛЕННЯ ДОШКІЛЬНЯТ З ОБ'ЄКТАМИ НЕЖИВОЇ ПРИРОДИ

Як відомо, програма виховання у дитячому садку передбачає ознайомлення дошкільнят з об'єктами неживої природи. До програмового змісту увійшли, зокрема, відомості про такі об'єкти як: вода, глина, пісок, каміння, повітря.

Головним завданням вихователя є нагромадження у дітей чуттєвого досвіду про зовнішні ознаки цих об'єктів. Робота починається вже на другому році життя малят. Їх вчать знаходити і називати об'єкти неживої природи в навколишній дійсності. Так, при митті рук дорослий спонукає дитину назвати воду; на прогулянці — пісок, землю.

⁸ В. А. Сухомлинский. Сердце отдаю детям, стор. 64—65.

⁹ Там же, стор. 66.

У групі третього року життя дітям уже подаються деякі відомості про зовнішні ознаки об'єктів¹: вода тепла, воду п'ють. Ознайомлюючи малят з глиною і показуючи, як ліпити деякі предмети, медсестра-вихователька звертає увагу на колір глини, її ознаки: волога, м'яка.

Послідовне ознайомлення дошкільнят з об'єктами неживої природи починається у групі четвертого року життя. Вихователь уточнює їхні знання про відомі зовнішні ознаки води: вода буває чиста і брудна. Коли вона чиста, то крізь неї добре видно, коли брудна — погано; чисту воду можна пити, а брудну ні. Воду п'ють, нею поливають, мийуть.

Це ознайомлення відбувається різними шляхами. Наприклад, під час дидактичної гри, у якій використовується природний матеріал, поряд із основними ігровими завданнями вводиться додаткове — на закріплення знань про ознаки води. Прибираючи з дітьми в ігровому куточку, вихователь використовує прийоми порівняння ознак води до і після прибирання. Наведемо для прикладу бесіду вихователя з дітьми під час проведення дидактичної гри.

Програмовий зміст. Уточнити і закріпити знання дітей про зовнішні ознаки води. Вчити помічати різницю в ознаках одного й того ж об'єкта.

Мета: діти повинні знати ознаки води: мокра; тепла — холодна; чиста — брудна.

Матеріал: ванночка, мило, рушник, пластмасова лялька, дві банки з водою (теплою і холодною).

Хід заняття

Вихователька. Сьогодні ми з вами купатимемо ляльку Катю. Що потрібно для купання? (Діти відповідають).

— Правильно — ванночка, мило, рушник. Зараз роздягнемо ляльку. Скажи, Тарасику, з чого треба починати її роздягати? Так, спершу треба зняти черевички. Ти роздягай ляльку, а Оленка приготує все для купання. От і роздягли Катю. Зараз купатимемо її. (Садовить ляльку у ванночку без води і починає намилювати її). А чому ви всі смієтесь?

— От які ви уважні. Що Оленка забула принести? Правильно, воду. Юро, принеси нам воду — вона стоїть в банці. Ану перевір, яка там вода.

Ю р а. Холодна.

Вихователька. А дітей треба купати якою водою? (— Теплою). Оксаночко, знайди теплу воду в цих двох банках. Як це дізнатися? Правильно, треба порівняти її, засунувши пальчик у банку. А тепер подивіться на воду через скло. Яка вода в банці? (— Чиста). Правильно, вода в банці чиста, бо через неї добре видно. Подивися, Сашо, крізь банку на дітей. Ти бачиш їх?

— Зараз у цю банку я опущу іграшку на ниточці. Її добре видно, тому що вода чиста. А тепер будемо купати ляльку.

Під час купання вихователька закріплює назви дій і предметів, якими користується при цьому. Потім ляльку витирають, одягають.

— А тепер, діти, вилеємо воду з ванночки в банку. Подивіться і порівняйте чисту воду в другій банці і ту, яку ми вилили після купання. Яка стала вода? (— Брудна). Від мила і води лялька Катя стала чиста-чиста, а вода стала брудною. Крізь брудну воду погано видно. Давайте порівняємо (опускає іграшку).

Поступово вихователь підводить дошкільнят до простого узагальнення шляхом встановлення істотної ознаки води — вона ллється, її треба тримати в посуді. Щоб переконати дітей у цьому, проводить з ними нескладні досліди: пропонує дитині взяти воду в жменю; або: налити воду на підлогу і спробувати її зібрати. Закріпленню, уточненню і поглибленню знань про воду та її ознаки допомагає порівняння з іншими рідинами: молоком, чаєм, соком тощо. На основі цих конкретних знань формується узагальнене уявлення про рідину.

Після цього дітей ознайомлюють з іншою групою об'єктів: піском, глиною, землею, камінцями. Вихователь звертає їхню увагу на різні зовнішні ознаки цих речовин: пісок сипкий, сухий; глина суха, тверда, а від води стає м'якою й добре ліпиться. Пропонує під час поли-

¹ Журнал «Дошкільнє виховання», 1975, № 9, стор. 27.

вання рослин розглянути землю. Вона буває суха і тоді тверда, розсипається; після поливання стає волога, м'яка.

Потім ці об'єкти порівнюються між собою, вихователь спонукає дітей добре придивлятися, зіставляти предмети. Адже коли дитина цілеспрямовано розглядає щось або намагається розв'язати якесь завдання, вона вже інакше бачить і запам'ятовує, робить для себе маленькі відкриття. Зараз таким відкриттям буде для неї знання про єдине спільне для всіх обстежуваних об'єктів. Ось діти порівнюють пісок з камінцями. Пісок — це малесенькі, подрібнені камінчики. Вони також тверді, як і великі камінці. Грудки землі і глини теж тверді. Подаючи конкретні відомості про зовнішні ознаки цих об'єктів, вихователь підводить дошкільнят до простого узагальнення про тверде. Тверді предмети не потребують посуду. Їх можна покласти на стіл, взяти в руку.

Формування уявлень про ознаки твердих об'єктів неживої природи може відбуватися під час прогулянки, на заняттях, в іграх. Так, під час ігор з піском дітям пропонується збудувати піщане «місто». Споруджуючи разом з ними, педагог звертає увагу на колір піску, окремі піщинки. Діти розглядають піщинки на долоні, порівнюють з камінцями, вчаться встановлювати спільне й відмінне у них.

Уявлення вихованців про рідини та тверді речовини закріплюються в процесі безпосередніх дій з ними. Цю роботу дошкільнята проводять на прогулянці, в процесі гри. Ось як можна використати з цією метою гру «Крамниця».

Програмовий зміст. Уточнити і закріпити уявлення дітей про істотні ознаки рідини та твердої речовини. Вчити правильно групувати об'єкти за їхніми ознаками. Виховувати увагу, розвивати пам'ять.

Мета: діти повинні знати, що вода, пісок, глина, земля, камінці мають різні зовнішні ознаки. Вода — рідина, її треба тримати в посуді; пісок, глина, земля, камінці — тверді, їх можна взяти в руки, вони не потребують посуду.

Матеріал: атрибути для гри в крамницю: каса, ваги, гроші, цукор, сіль, крупа, вода, молоко тощо.

Хід заняття

Вихователька. Діти, ви, певне, не раз бували в крамниці з мамою чи татом. Що роблять там люди? (Відповіді дітей). Правильно, люди там купують різні речі: хліб, молоко, цукор. Давайте влаштуємо свою крамницю і пограємось. Купувати будемо лише все рідке. Якщо хтось попросить у продавця тверду річ, продавець нічого йому не продасть. Будьте уважними.

Діти вибирають продавця, починається гра.

Вихователька. Сашо, що ти хочеш купити? (— Молоко). Добре. Порівняй у склянці воду і молоко. Чим вони відрізняються? Так, вода у склянці чиста, прозора. А молоко біле, непрозоре.

— А тепер ти, Галочко, скажи: що хочеш купити? (— Олію). Порівняй олію, воду і молоко. Що в них спільне, а що відмінне. Правильно, молоко білого кольору, непрозоре, вода без кольору, чиста, прозора, олія жовтого кольору. Вода, олія і молоко — це все рідини.

— Що хоче у нас купити Оля? (— Цукор). Програла, Оленько! Діти, що можна купувати у нашій крамниці? (Відповідь). Так, тільки рідину, а цукор це рідина? (— Твердий). Так, цукор твердий, його можна тримати на полиці, у кульку. А молоко можна тримати на полиці без посуду? (— Ні). Правильно, рідину треба обов'язково тримати у посуді, тому що вона розливається.

Під час гри вихователь звертає увагу дітей на зовнішні ознаки предметів, уточнюються їхні знання про колір, форму. Шляхом порівняння та зіставлення встановлюються відмінні ознаки, предмети групуються за істотними, спільними — рідини, тверді речовини.

Усвідомлення істотного, загального для того чи іншого об'єкта має велике значення для розвитку дитячого мислення. Адже щоб розвинути мислення, не досить лише збагатити дитину певними знаннями. Істотною його рисою є те, що воно становить опосередковане, узагальнене відображення предметів та явищ навколишньої дійсності у їхніх

зв'язках і відношеннях. Щоб встановити зв'язки між об'єктами, потрібні знання про їхні ознаки та властивості. Дитину треба насамперед навчити помічати ці об'єкти довколо себе, знаходити їх і правильно називати.

Вихователь спонукає дошкільнят встановлювати зв'язок між явищами, знаходити відповідь на поставлене запитання. Розв'язання таких завдань цілком залежить від їхнього уміння правильно орієнтуватися в ознаках та властивостях об'єктів, знаходити спільне й відмінне при їх порівнянні.

Знання про об'єкти неживої природи збагачуються відомостями про прості причинно-наслідкові зв'язки між ними. На основі елементарних практичних дій педагог формує у вихованців уявлення про залежності одного об'єкта від іншого. На прогулянці в іграх з піском звертає їхню увагу на ознаки піску. Сухий пісок погано формується. Можна поставити запитання: «Що треба зробити, щоб пісок формувався?» Разом з вихователем діти встановлюють зв'язок між водою і піском, водою і землею, тощо. Після дощу діти спостерігають воду у калюжі, порівнюють її з чистою водою у банці, встановлюють причину забруднення води.

Отже, ознайомлюючи дітей з об'єктами неживої природи, вихователь не лише подає їм певні відомості про зовнішні ознаки цих об'єктів, але й збагачує знаннями про спільні та відмінні ознаки, вчить порівнювати, групувати за істотними ознаками, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, робити умовисновки. Все це допомагає дошкільнятам краще орієнтуватись у природному оточенні, розвиває мислення, формує елементи матеріалістичного світорозуміння.

Є. УДАЛЬЦОВА,
кандидат педагогічних наук
(м. Москва)

ДИДАКТИЧНІ ІГРИ У ФОРМУВАННІ ПОЧАТКОВИХ МАТЕМАТИЧНИХ УЯВЛЕНЬ

Завданнями дошкільних закладів щодо формування у дітей початкових математичних уявлень є: навчання найпростіших лічильних дій у межах першого десятка; розуміння причинових зв'язків і залежностей; усвідомлення відношень між частиною і цілим; розвиток розумової активності дошкільнят. Розв'язання цих завдань нелегка справа, оскільки життєвий досвід дітей ще малий і їм важко застосовувати одержані знання. Саме тому необхідно широко використовувати у навчанні дітей дошкільного віку елементів математики дидактичні ігри — у них дитина в ігровій формі застосовує набуті знання.

Зупинимось на тому, як же можна доцільно використати дидактичні ігри для виконання, закріплення, уточнення і розширення вказаних програмових вимог.

Молодший дошкільний вік

У дидактичних іграх математичного характеру для дітей цього віку містяться значні можливості розширювати і закріплювати знання про кількість: один і багато, про рівність предметів; розуміти вирази: *стільки — скільки, порівну, по одному, жодного*; порівнюючи предмети, засвоювати їхні величини: *більший — менший, довгий — короткий, однакові, вищий — нижчий, ширший — вузький, товщий — тонший*; визначати форму: *круг, квадрат, трикутник*; розрізняти просторові напрямки: *вперед — назад, праворуч — ліворуч*; орієнтуватись